

Povijesna struka i kritika hrvatske historiografije danas

Povodom kritike hrvatske historiografije - koju su u zadnje vrijeme iznijeli S. Antoljak, N. Šetić, A. Buczynski i Z. Canjuga - autor u ovom radu raspravlja o nekim problemima razvoja povijesne znanosti i o nekim pojavama u povijesnoj struci koje produbljuju njezinu krizu.

O nekim problemima u povijesnoj struci¹

“U svojim idejama o sebi i društvu, kao i u svim svojim drugim nastojanjima, um prelazi put od vladanja do robovanja.”
R. M. Unger, *Znanje i politika*, Zagreb 1989.

“Blago čovjeku koji je stekao mudrost
i čovjeku koji je zadobio razboritost.”
Biblija, Mudre izreke, 3, 13

1. Historiografija je dio povijesne struke. - Razvoj i rezultate historiografije, njezinu znanstvenu i organizacijsku razinu, ne možemo promatrati izvan povijesne struke u cjelini. Kritička analiza prošlih i sadašnjih dostignuća mora pritom biti više od monotonog opisanja i nabiranja naslova povijesnih tekstova. Drugim riječima, kritičkom analizom naučnih rezultata, metoda i problema, unutar povijesne znanosti, moramo pokazati da je došlo vrijeme da i *povijest historiografije* i/ili *kritika historiografije* imaju obilježje *znanstvenosti*. Da bismo međutim mogli znanstveno analizirati rezultate historiografije, da bismo našu kritiku uzdigli do znanosti, moramo dobro poznavati određene povijesne procese i probleme koje su proučavali historičari, te razvoj povijesne znanosti u cjelini. Moramo zatim dobro poznavati naučne metode koje su historičari primjenjivali, njihovu istraživačku osnovicu, ocijeniti njihovu kritičnost, stručnost, poznavanje građe i literature itd. To znači da u svakom pogledu moramo imati više informacija i znanja od historičara čije radove ocjenjujemo. Pritom moramo biti i korektni i nepristrani i stručni.

Osim toga, da bismo mogli valjano ocijeniti rezultate povijesne znanosti određenog razdoblja, pojedine historičare i/ili cijelu jednu generaciju historičara, moramo rezultate historiografije promatrati u kontekstu razvoja i organizacije cjelokupne povijesne struke. To je nužno iz više razloga. Ako polazimo od shvaćanja da povijesnu znanost nije moguće

¹ Ovaj sam rad završio u proljeće 1997. godine. Do sada nije objavljen. Ovo je znatno kraća verzija teksta.

promatrati kao izoliranu pojavu, lako je zamijetiti da na razvoj historiografije utječu dvije međusobno povezane zajednice povijesti: (1) *zajednica povijesne znanosti*, prije svega preko znanstveno-istraživačke djelatnosti i organizacija i (2) *nastavno-pedagoška zajednica povijesti*, osobito preko organizacije nastave na fakultetima, pedagoškim akademijama i u školama.

Prisjetimo se sada temeljnih *institucija i organizacija* na kojima se osnivaju te dvije zajednice povijesti i time formiranje cjelokupne povijesne struke:

A) *Zajednicu povijesne znanosti* formiraju i oblikuju:

1. Znanstveno-istraživačke institucije: povijesni instituti i zavodi, studij povijesti na fakultetima (nastavnici sa svojim znanstveno-istraživačkim projektima i znanstveno-istraživačkim radom na području povijesne znanosti); povijesna društva i udruženja, povijesni arhivi, znanstveni časopisi i cjelokupno izdavaštvo povijesne građe, studija, knjiga itd.
2. Historičari sa svojim radom i znanstveno-istraživačkim projektima; svojim povezivanjem i međusobnim udruživanjem unutar povijesne struke (putem znanstvenih projekata, organizacije instituta i zavoda, znanstvenih skupova, historijskih društava, izdavanja građe i časopisa itd.).
3. Cjelokupna tradicija povijesne znanosti - tj. sama historiografija.

B) *Nastavno-pedagošku zajednicu povijesti* formiraju i oblikuju:

1. Studij povijesti - pri fakultetima i pedagoškim akademijama.
2. Poslijediplomski studij povijesti (magisterij i doktorat).
3. Nastava povijesti - povijest kao nastavni predmet na pojedinim fakultetima (pravu, političkim znanostima, teologiji itd.), na pedagoškim akademijama, u osnovnim i srednjim školama.
4. Nastavnici i profesori na fakultetima, pedagoškim akademijama i školama.
5. Cjelokupna tradicija nastavne djelatnosti, pedagoške prakse i iskustva.

2. Neki problemi u povijesnoj struci danas.- Razvoj historiografije, njezina znanstvena razina i unutrašnja organizacija, prije svega ovisi o stupnju *razvijenosti i stručnosti* tih dviju zajednica povijesti: i *zajednice povijesne znanosti* (osobito o organizaciji i realizaciji znanstveno-istraživačkog rada) i *nastavno-pedagoške zajednice povijesti*, napose o diplomskom i poslijediplomskom studiju, o organizaciji mentorstva uopće, prije svega kod izradbe magisterija i doktorata, a dakako i o organizaciji školske nastave. Nužno je što više razvijati i međusobno povezati te dvije zajednice povijesti, jer o tome ovisi razina, stručnost i razvoj povijesne znanosti, širenje znanstvenih rezultata i, prema tome, razvoj povijesne struke u cjelini.

Kakav je međutim u našoj sredini stupanj razvijenosti tih dviju zajednica povijesti? Kakva je njihova organizacija i koliko i kako su međusobno povezane? Da li se i u kojoj mjeri država brine za razvoj povijesne struke i koliko ulaže u taj razvoj? Da li naše društvo doprinosi boljem radu i razvoju povijesne struke u cjelini? Da li utječe na međusobno povezivanje tih dviju zajednica povijesti? Da li potiče međusobno povezivanje historičara u cilju napretka povijesne znanosti, ili svojim odlukama utječe na njihovu razjedinjenost i usporava mogućnost razvoja?

Nužno je odgovoriti na ta pitanja zato jer se naša povijesna struka, promatrajući je preko organizacije i uzajamne (ne)povezanosti tih dviju zajednica povijesti, nalazi već duže vrijeme, a osobito danas, u ne baš najboljem stanju. Najveći je nedostatak u tome što nemamo dobrih zajedničkih planova i jasnih ciljeva - ni znanstveno-istraživačkih niti nastavno-pedagoških - što smo *razjedinjeni i neorganizirani*. Uz to, nastaju pojave koje odstupaju

ju i od znanstvenih i od pedagoških kriterija. A sve to, uvjeren sam, koči razvoj povijesne struke u cjelini.

Nemoguće je ovdje iznijeti sve probleme vezane uz razvoj povijesne struke, niti je moguće analizirati njezino cjelokupno stanje, i znanstveno-istraživačko i pedagoško i stručno. Za sve to potreban je znatno veći prostor i više vremena. O tome pripremam opsežniju studiju u kojoj ću analizirati i razvoj hrvatske historiografije. Da bih mogao ukazati na određene probleme, koji su odraz stanja naše struke danas, ovdje ću analizirati samo neke pojave u najvažnijim središnjim znanstvenim i pedagoškim institucijama, jer o njima ovisi razvoj cjelokupne povijesne struke.

Novi prijedlog o međusobnoj suradnji povijesnih ustanova. - Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu je školske godine 1992./93. izradio prijedlog o novom načinu organizacije i znanstveno-istraživačkog rada (unutar središnjih povijesnih instituta, zavoda, fakulteta i arhiva, na razini Zagreba i RH) i pedagoško-nastavne djelatnosti na studiju povijesti. Učinio je to u nastojanju da te dvije razine povijesne struke međusobno funkcionalno poveže i stručno još više usavrši. Uz to, taj je plan nastao i na poticaj zakonskih promjena o novoj organizaciji Sveučilišta i znanstveno-istraživačkih instituta. Predložio ga je Institutu za suvremenu povijest, sadašnjem Hrvatskom institutu za povijest.

U tom je planu Odsjek za povijest predlagao slijedeće: a) da se unutar Sveučilišta u Zagrebu povežu tri najvažnije institucije povijesti: Odsjek za povijest, Zavod za hrvatsku povijest i Institut za suvremenu povijest; b) da se te tri središnje povijesne ustanove (Odsjek, Zavod i Institut) međusobno institucijski udruže i organiziraju unutar novog sveučilišnog Odjela i/ili Instituta za hrvatsku povijest; c) da zatim zajedno planiraju i organiziraju: znanstveno-istraživačke projekte i znanstveno-istraživački rad u cjelini (na razini Sveučilišta u Zagrebu i RH); nastavne planove i programe i cjelokupnu nastavnu djelatnost na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju povijesti; da se u tu nastavu uključe svi koji su za to sposobni i spremni; da zajedno organiziraju mentorski rad, osobito na studiju povijesti i u novom Odjelu; d) da se u te nove planove i projekte (i znanstveno-istraživačke i nastavne) uključe sve institucije i svi pojedinci kao suradnici (iz drugih fakulteta, zavoda i povijesnih arhiva) koji se bave proučavanjem povijesti uopće a napose povijesti hrvatskog naroda.

Taj prijedlog bi bio, posve sigurno, donio bolju organizaciju i postigao bolje rezultate na svim područjima: i znanstveno-istraživačkom i pedagoškom i stručnom uopće. Unutar jednog Odjela za hrvatsku povijest našlo bi se dovoljno vrsnih stručnjaka koji bi dali osnovni doprinos razvoju povijesne znanosti, nastave i pomoćnih povijesnih znanosti. Taj je prijedlog bio racionalan u svakom pogledu: i znanstvenom i nastavnom i ekonomskom i stručnom. Tada su postojale mogućnosti da se i realizira. Historičari bi se udružili i međusobno povezali. Zajednički bi radili na istom cilju: unapređenju povijesne znanosti i povijesne struke uopće. Na inicijativu Odsjeka za povijest više puta su se okupili historičari iz spomenutih institucija. Razgovarali su o tom planu.

Međutim, ravnatelj Instituta za suvremenu povijest M. Valentić je tada zagovarao svoj plan o organizaciji znanstvenog rada, ali samo unutar Instituta koji on vodi. U najkraćim crtama zagovarao je ovaj plan: a) budući da je Institut za suvremenu povijest postao jedini državni institut, koji organizira i financira država, taj će Institut on pretvoriti u središnju nacionalnu znanstvenu organizaciju; b) Institut bi organizirao cjelokupni znanstveni rad i znanstvene projekte koji bi obuhvatili hrvatsku povijest, opću povijest i pomoćne povijesne znanosti; c) Sveučilištu, tj. Odsjeku za povijest i Filozofskom fakultetu uopće, ostala bi samo nastavna djelatnost.

Taj je svoj plan, u više sličnih varijanti, svugdje uporno ponavljao. M. Valentić je bio spreman prihvatiti i prihvaćao je suradnju i pojedinaca i drugih institucija, ali samo ukoliko su se uklopili u njegov koncept. Međutim, već tada su neki znanstvenici, iz više institucija, u više navrata isticali da taj plan neće i ne može uspjeti iz više razloga. Najveću su prepreku vidjeli u tome što taj Institut nema historičara koji bi podjednako istraživali sva područja i sva razdoblja povijesti hrvatskog naroda. Bilo im je dakle jasno da taj Institut ni u kom slučaju ne može brzo to ostvariti. Da bi se plan tog ravnatelja ostvario potrebno je mnogo godina upornog rada i odgajanje mladih znanstvenika, kojima su danas, usput rečeno, mentori nastavnici Odsjeka za povijest. Zato je svaki razgovor o brzom ostvarenju tog plana bio i ostao nerealan. Osim toga, spomenuti su znanstvenici isticali da će projekt M. Valentića - a znali su da će ga on uporno provoditi, jer iza njega stoji moćna preporuka vlasti, na koju se on vješto poziva, posebno kada je riječ o ostvarenju financijskih sredstava i otvaranju novih radnih mjesta - u svakom pogledu "prugutati" sve druge institucije povijesti i sve druge znanstvene projekte. To znači da će prigrabiti većinu novčanih sredstava, bez obzira na nedostatak stručnjaka i neutemeljenost plana. Njihova su se predviđanja i strahovanja nažalost obistinila.²

Velika je šteta što se tada nismo uspjeli dogovoriti i prihvatiti prijedlog Odsjeka za povijest. Uvjeran sam da na razvoj povijesne struke u cjelini, napose na razvoj povijesne znanosti, možemo više utjecati ako se međusobno bolje povežemo, ako se bolje organiziramo. Danas je u tom pogledu stanje više nego loše. Posve smo i neorganizirani i međusobno razjedinjeni. Jedino nas povezuje poslijediplomski studij, dok nas dodiplomski studiji povijesti razjedinjuju.

Novi studij povijesti. - Naime, M. Valentić je, angažirajući se i na nastavno-pedagoškom području, uspio još više razjediniti i drugo važno područje povijesne struke: pedagošku zajednicu povijesti. Najprije se angažirao kao predavač na Hrvatskim studijama, a zatim kao dekan tog novog i u mnogo čemu spornog Fakulteta. Na tom je Fakultetu, uz podršku rektora Sveučilišta u Zagrebu i vlasti, osnovao novi studij povijesti, uz postojeći na istom Sveučilištu.

Svaki međutim ozbiljni znanstvenik, svi oni koji polaze od stručnosti i racionalnosti, a to su jedino valjani kriteriji, kada kane pokrenuti neki novi studij na Sveučilištu moraju se upitati:

a) *Da li taj studij (u ovom slučaju studij povijesti) već postoji na Sveučilištu?*

- Odgovor: Studij povijesti (današnji Odsjek za povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu) postoji od otvaranja našeg Sveučilišta, od 1874. godine do danas.

b) *Da li novi studij povijesti nudi nove sadržaje: novi nastavni plan i program, nove nastavne predmete i da li otvara nova nastavna i znanstvena područja?*

- Odgovor: Ne! Jer Odsjek za povijest pokriva cjelokupnu i nacionalnu i opću povijest i pomoćne povijesne znanosti. Novi studij povijesti nije ponudio ni jedno novo područje (ni nastavno ni znanstveno) koje već ne postoji na Odsjeku za povijest.

c) *Da li ipak postoje potrebe, i koje su to, da se na istom Sveučilištu u Zagrebu osnuje, uz već postojeći, posve istovjetni studij povijesti?*

- Odgovor: Odsjek za povijest svake godine upisuje oko 130 studenata. A to je dovoljno za čitavu državu. Koje su to dakle druge potrebe? Koji su to drugi razlozi? Uz to, svakako valja imati na umu da, osim u Zagrebu, postoje još studij povijesti u Zadru, Puli, Rijeci i

² U uvjerenju da ću utjecati na prihvaćanje i ostvarenje spomenutog plana Odsjeka za povijest, ja sam tada u Institutu za suvremenu povijest, na prijedlog njegova upravitelja, pokrenuo i organizirao opsežni znanstveni projekt. No već dugo nisam suradnik tog Instituta.

Osijeku. Zar su doista potreba dva studija povijesti u Zagrebu? Kako i na koji način to opravdati?

d) *Da li na Sveučilištu postoji dovoljno sveučilišnih profesora koji bi stručno i kvalitetno utemeljili i organizirali novi studij povijesti?*

- Odgovor: Ne! U Zagrebu nema slobodnih stručnjaka, kvalitetnih sveučilišnih nastavnika, koji bi pokrili sva razdoblja i sve nastavne predmete na tom novom studiju. Tko će onda raditi u nastavi? U svakom slučaju, nastava na tom novom studiju povijesti, zbog svega toga, ne može biti kvalitetnija. Koji su prema tome razlozi pokretanja novog studija povijesti?

e) *Da li je za novi studij povijesti osiguran kvalitetni prostor?*

- Odgovor: Ne!

f) *Da li je sve to (otvaranje i organizacija novog studija povijesti) ekonomski opravdano?*

- Odgovor: Ne! To je, promatramo li i sa ekonomskoga gledišta, nepotrebni veliki izdatak za ionako siromašno Sveučilište i državu. Ta su se sredstva mogla racionalnije iskoristiti.

Oni koji su donijeli i ostvarili taj plan, koji su utemeljili novi studij povijesti, koji su napokon utemeljili taj u mnogo čemu sporni Fakultet, nisu nažalost polazili od stručnosti, racionalnosti ekonomičnosti i odgovornosti. U povijesti ovog Sveučilišta ništa se slično još nije dogodilo. Teško da će se ikad i dogoditi, iako i to nije sigurno, jer se i dalje na tom Fakultetu osnivaju studijske grupe koje već postoje na Sveučilištu. Stoga je ta kriza daleko dublja i šira.

Pa ipak, uza sve to - uza svu nelogičnost i nestručnost, ali i uza sve to što čitav postupak nije bio prilagođen postojećem zakonu - taj je novi studij povijesti osnovan. A to je više nego dokaz o velikoj nesređenosti unutar povijesne struke, ali i šire. Postoji li uopće mogućnost da izađemo iz tog stanja? Da se svi zajedno organiziramo oko trajnih vrijednosti: da nam pri organizaciji povijesne struke (na području i znanosti i nastave) *znanost i stručnost* budu jedini kriteriji! Na tome bismo morali svi zajedno mnogo učiniti.

O kritici hrvatske historiografije

Razvoj naše historiografije, kako se vidi iz primjera koja sam naveo, moramo promatrati u okviru razvoja cjelokupne povijesne struke uopće i napose unutar organizacije dviju povijesnih zajednica: i znanstvene i pedagoške zajednice povijesti. Kada pak raspravljamo o određenim problemima u hrvatskoj historiografiji, nužno je iskazati stručnost, nepristranost i znanje, tj. poznavanje povijesnih procesa i problema o kojima je riječ. Pritom našu kritiku moramo uzdići do naučne kritike i do znanosti. Danas nažalost kod nas rijetko nailazimo na naučnu kritiku. Primjeri koje sam izabrao to jasno pokazuju.

1. Kritika S. Antoljaka i N. Šetića. - Historičar S. Antoljak objavio je kontroverzno djelo *Renesansa hrvatske historiografije*.³ Predgovor je napisao glavni i odgovorni urednik te edicije historičar N. Šetić. U tom "Predgovoru" N. Šetić knjigu predstavlja kao "intelektualnu oporuku povjesničara S. Antoljaka" (6). Prema njegovoj u svakom pogledu ishitre-

³ S. Antoljak, *Renesansa hrvatske historiografije: dosadašnje, sadašnje i buduće zadaće*, "Naša sloga", Pazin 1996., 119 str.

noj ocjeni, Antoljak u toj studiji “analizira i objašnjava sudbinu hrvatske historiografije u posljednjih pedeset godina kada je dominiralo jugoslavenstvo i komunistička ideologija” (7).

Slijedeći u svemu svog mentora, Šetić je upravo takvim stavom iskazao razinu i domet današnje kritike naše historiografije. No, da bismo o tome dobili još bolji uvid, upoznajmo Šetićev kategorički zaključak o karakteru cjelokupne hrvatske historiografije “u posljednjih pedeset godina”: “Funkcioniranje hrvatske historiografije za komunističko-socijalističkog poretka autor vrlo kritički ocjenjuje pokazujući njena odstupanja od znanstveno-metodoloških kriterija. Kritički razobličava utjecaj ideološkog koncepta i aktera na njeno oblikovanje te pokušaje pojedinaca u održavanju njena digniteta. Isto tako sažeto pokazuje i stanje historiografije na exjugoslavenskom području u poslijeratnom razdoblju, a u kontekstu toga stanja u hrvatskoj historiografiji ocjenjujući utjecaj vladajuće ideologije na razvoj historiografije.” (7)

Taj zaključak i stav S. Antoljaka podržava i dio naših historičara koji su se priklonili toj više manje “službenoj” ocjeni hrvatske historiografije.⁴ Četiri su međutim bitne značajke iskazane u tom stavu: prvo, to je prije svega zaključak S. Antoljaka i rezultat je njegovih “istraživanja”; drugo, taj se stav, kao i knjiga u cjelini, odlikuje pretjeranim generalizacijama, ishitrenim zaključcima bez pravih uporišta u činjenicama, neznanstvenim pristupom tim problemima, nepoznavanjem osnovnih rezultata historiografije i svrstavanjem uz službene neodmjerene izjave diletanata; treće, do tog se stava nije došlo naučnim istraživanjem, nije nastao kao rezultat naučne kritike i sustavnog proučavanja; četvrto, taj su stav i takve apriorne ocjene prihvatili neki historičari. U svakom slučaju, analiza tog teksta pokazuje da je taj stav nastao kao izraz ishitrene i pretjerane generalizacije, da nije utemeljen na naučnoj kritici i da ni u kom vidu ne slijedi povijesnu znanost. Zašto? Ovdje ukratko o tome.

Prvo, zagovornici takvog mišljenja o hrvatskoj historiografiji, koji na taj način odbacuje gotovo cjelokupnu njezinu tradiciju zadnjih pola stoljeća, morali bi dokazati istinitost toga stava. Do sada to nije dokazao ni jedan historičar.

Drugo, upravo je zadnjih pedeset godina, gledajući u cjelini, hrvatska historiografija postigla velike rezultate, kao nikada ranije: upravo je tada povijesna istraživanja uzdigla do znanosti, ponajprije razvijajući tehnike, postupke i metode znanstvenog rada, šireći time istraživačku osnovicu. Potrebno je dakako kritički istražiti razvoj i domet hrvatske historiografije, a jedini je put naučna kritika, koja od svakog traži: znanje i dobro poznavanje razvoja historiografije.

Treće, osim svega toga, zar je moguće (kako to čine Antoljak, Šetić, Buczynski, Canjuga i drugi koji slijede takav pristup) sve hrvatske historičare svrstati u jedan kalup i za sve reći: (1) da je na sve njih jednako “dominiralo jugoslavenstvo i komunistička ideologija” i (2) da su historičari zbog toga, jer su živjeli unutar “komunističko-socijalističkog poretka”, tobože u većini slučajeva “odstupali od znanstveno-metodoloških kriterija”. Zar je moguće danas to tvrditi? To je u svakom pogledu netočan i neutemeljen zaključak.

Četvrto, taj zaključak nije rezultat ozbiljnih istraživanja. Prije svega, ako netko živi u određenom “poretku”, u ovom slučaju historičari, to ne mora nužno biti dokaz da svi oni prihvaćaju i da u svemu slijede službenu ideologiju tog poretka. Jer mnogi to nisu radili, i mnogi nisu bili komunisti. No, bez obzira što su neki hrvatski historičari prihvatili tu ideologiju, pri čemu ovdje nije važno da istražujemo njezin sadržaj, među njima možemo naći u svakom pogledu veoma istaknute znanstvenike, koji su hrvatsku historiografiju, ako na

⁴ Usp. na primjer J. Krišto, *Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945.*, Zagreb 1998., 35-36.

umu imamo njihove znanstvene rezultate i primjenu suvremenih znanstvenih metoda, uzdigli na razinu evropske povijesne znanosti. Njihova će djela ostati trajno zabilježena kao izuzetna ostvarenja. U grupu takvih vrijednih i u svemu uzornih znanstvenika - bez obzira koliko se oni između sebe razlikuju u istraživanjima - svakako ulaze J. Adamček, Lj. Boban, M. Gross i drugi. Njih u naučnim istraživanjima nije smetalo ni “jugoslovenstvo” ni “komunistička ideologija” ni taj “komunističko-socijalistički poredak”, jer su bili i ostali istinski znanstvenici, što dakako ne znači da su u svemu bili u pravu. I obratno, lako bih mogao navesti više historičara koji ili nisu prihvaćali “ideologiju” tog “poretka”, ili su u svemu tome bili nedosljedni, pa ipak ih (ni po svojoj marljivosti ni po znanstvenim rezultatima i naučnim metodama) ne možemo uzeti kao uzor. Prema tome, moramo zaključiti da je odnos službene ideologije i povijesne znanosti veoma složen, a S. Antoljak, i svi oni koji ga u tome slijede, krajnje su površno prišli tom problemu.

Napokon, da bi netko mogao istražiti utjecaj marksizma i/ili komunističke ideologije na razvoj i/ili stagnaciju historiografije, taj bi morao (1) dobro poznavati teorijsku misao K. Marxa i marksizma uopće; (2) dobro upoznati strukturu i “funkcioniranje” ideologije i njezinu ulogu u razvoju društva i (3) veoma dobro poznavati razvoj naše historiografije. Do sada međutim naši kritičari nisu pokazali da sve to poznaju. Na kraju, jedno je ustanoviti gledište nestručnjaka, na primjer mišljenje nekog političara o hrvatskoj historiografiji, a drugo je istražiti da li je i koji historičar slijedio te “službene” naputke. Moramo ipak i ovdje postaviti pitanje: koji to ozbiljni historičar može prihvatiti mišljenje nekog diletanta političara o razvoju povijesne znanosti?

A što se pak tiče same knjige Renesansa hrvatske historiografije S. Antoljaka, ona po svom sadržaju i znanstvenim rezultatima ne zaslužuje da u njoj ozbiljno raspravljamo. To u cjelini nije ozbiljno znanstveno djelo. Pritom je izlišno u njoj tražiti pojedine propuste ili pogreške. Jer ona u cjelini, ni u kom vidu, nije utemeljena na znanstvenoj kritici i jer njezin autor nije svoja istraživanja utemeljio na zasadama znanstvenog rada, već na osobnim impresijama i utiscima. Zato je suviše ukazivati na pojedine njegove pogreške. Jer bi za to trebalo napisati znatno veći tekst od njegovog. A tada bi bilo lakše napisati novu raspravu o razvoju hrvatske historiografije. Pri tome bi knjiga S. Antoljaka mogla poslužiti korisno samo u jednome: da shvatimo kako ne treba pisati povijest hrvatske historiografije. On na primjer može navesti niz pojedinačnih podataka, ali ne može uočiti osnovne probleme vezane uz razvoj povijesne znanosti.

Sadržaj te knjige je uz to nepregledan, tekst nejasan, u koji često umeće dijelove koji nemaju veze s problemom rasprave i prethodnim tekstom. On daje savjete koji su vrlo pretenciozni, na primjer: o osnivanju “Instituta za proučavanje europskih država i naroda sa sjedištem u Zagrebu” (59). U svakom slučaju, njegova analiza razvoja naše historiografije nije doprinos razvoju povijesne znanosti. Međutim, donosi mnoge ishitrene zaključke, koje nije utemeljio na sustavnom istraživanju i argumentiranju, a ipak ih neki historičari prihvaćaju i šire. Zato njegova knjiga, na žalost, ima više negativnih negoli pozitivnih posljedica na razvoj povijesne znanosti i na razvoj hrvatske historiografije u cjelini.

2. Kritika A. Buczynskog. - Novi glavni i odgovorni urednik Povijesnih priloga - časopisa Hrvatskog instituta za povijest - A. Buczynski objavio je u tom časopisu Riječ urednika (vol. 14, od 1995., 16-17) u kojem uz ostalo ističe: 1) “Urednički odbor” tog časopisa odlučilo se za “daljnju promjene dosadašnjih koncepcija i kompozicije Povijesnih priloga”. 2) Urednik je pritom uvjeren da su “konačnim ostvarenjem samostalne hrvatske države napokon stvorene okolnosti za napredak povijesnih znanosti u nas”. 3) “Glavnom zadaćom” časopisa urednik najavljuje “stavljanje hrvatske povijesti u širi, srednjoeuropski

kontekst, s naglaskom na suradnji s iskusnim povjesničarima u inozemstvu slijedeći put komparativnih povijesnih istraživanja”.

Polazeći od tih uvjerenja, A. Buczynski je samouvjereno, s pouzdanošću u svoje znanje o razvoju cjelokupne hrvatske historiografije zaključio: “Hrvatska je historiografija u vrijeme nakon drugoga svjetskog rata bila pod izrazitom dominacijom jugoslavenske totalitarne ideologije i marksističkog tumačenja povijesnih zbivanja. Netolerantnost bivšega političkoga sustava prema tekovinama zapadnoeuropske civilizacije i njegovo nepriznavanje slobode izražavanja misli, sprječavali su nesputani razvoj profesionalne suradnje između hrvatskih povjesničara i njihovih kolega u zemljama s demokratskim poretom. Pravo na kritičke rasprave i diskusije među ravnopravnima jest glavni preduvjet za procvat povijesnih znanosti. Posljedica jednopartijskog starateljstva bila je zamjetna praznina u domaćoj historiografiji u odnosu na zapadnoeuropsku povijesnu znanost, a zbog toga je i znanje stranih povjesničara o hrvatskoj prošlosti bilo nedostavno. Time je učinjena velika nepravda prema hrvatskoj povijesnoj baštini, a stvorene su predrasude koje još dan danas značajno utječu na najmoćnije čimbenike svjetske politike.”

Teško je u povijesnim tekstovima naći primjer u kojem je na toliko malo prostora, s toliko malo riječi, rečeno toliko mnogo netočnosti i ishitrenih tvrdnji, bez pravih uporišta u činjenicama i bez poznavanja činjenica. Moramo stoga svi zajedno postaviti pitanje: da li je to stav “kuće” (tj. Hrvatskog instituta za povijest) u cjelini, a ne samo usputna izjava urednika? Zar je moguće da se u jednom našem povijesnom časopisu, koji ima međunarodno uredništvo, objave takve tvrdnje, krajnje netočne i površne, da ih napiše čovjek koji o tome nema dovoljno informacija? Zato moramo postaviti i ovo pitanje: odakle njemu znanje o svemu tome, i o razvoju cjelokupne hrvatske historiografije, i o uvjetima razvoja “bivšega političkoga sustava”, i o “marksističkom tumačenju povijesti” i o odnosima hrvatskih historičara prema evropskoj historiografiji?

Ovdje dakako nije riječ o tome kakve ocjene netko donosi o tim problemima, nego o načinu i metodi stvaranja takvih zaključaka. Jer je jasno da do tih i takvih ocjena A. Buczynski nije došao na temelju sustavnih znanstvenih istraživanja tih problema. A znanstvenik, i uz to urednik povijesnog časopisa koji našu povijesnu znanost treba predstavljati vani, mora pokazati malo više promišljanja. Svoje stavove o tako važnim problemima, o razvoju hrvatske historiografije, moramo utemeljiti na znanstvenoj kritici, na rezultatima povijesne znanosti i time na sustavnom istraživanju tih složenih problema! Znanost i znanstvena kritika mora učiniti odklon od politike i od neutemeljenih ishitrenih tvrdnji. O tome ovdje ukratko nekoliko primjedaba.

Prije svega, “konačno ostvarenje samostalne hrvatske države” - samo po sebi, ako sve to promatramo isključivo s gledišta razvoja znanosti, jer je ovdje o tome riječ - ne mora značiti da su “napokon stvorene okolnosti za napredak povijesne znanosti u nas”. Jer, kako znamo, naša povijesna znanost i razvoj hrvatske historiografije imaju dugu i bogatu tradiciju: upravo zadnjih pedeset godina hrvatski su historičari postigli izvanredne rezultate, prevladali su publicistički pristup, povijesna su istraživanja uzdigli do znanosti i uspostavili mnogostruku suradnju sa stranim historičarima. To znači, i lako je to dokazati, da su i tada postojale “okolnosti” i stanovite mogućnosti za “napredak” povijesne znanosti. Da li je međutim taj “napredak” mogao biti i brži i kvalitetniji, to je drugi problem. Ali je činjenica da je i tada postojala mogućnost da se znanost slobodno razvija: slobodoumni i vrijedni znanstvenik, ako to jest, može učiniti odmak i od politike i od svakog poretka, i jučer i danas.

Zatim, na drugoj strani, razvoj i/ili “napredak” povijesne znanosti uvijek, u svim društvenim sistemima, ovisi o ovim činiteljima: (1) o organizaciji cjelokupne povijesne

struke (o organizaciji i znanstvene i pedagoške zajednice povijesti, povijesnih instituta, zavoda i cjelokupne znanstvene djelatnosti) i (2) o novčanim sredstvima koja država izdvaja za financiranje znanstveno-istraživačke i pedagoške djelatnosti. Danas je “u nas” i jedno (organizacija cjelokupne povijesne struke) i drugo (financiranje znanstveno-istraživačkog rada) spalo na vrlo niske grane. Nikada se na primjer još nije dogodilo, bar ne u zadnjih pedeset godina, da se znanstveniku za rasprave, objavljene u znanstvenim časopisima, ne plaća autorski honorar. Danas je to pravilo. Samo se nešto malo bolje financira cjelokupni znanstveno-istraživački rad. Time je znanstveni rad obezvrijeđen kao nikada ranije, što će imati vrlo negativnih posljedica na razvoj znanosti “u nas”. Osim toga, nastaju do sada neviđene pojave, koje sam samo djelomično naveo, a one još više produbljuju krizu u povijesnoj struci “u nas”.

Analizirajmo i kontroverziju u spomenutoj tvrdnji A. Buczynskog: “Hrvatska je historiografija u vrijeme nakon drugoga svjetskog rata bila pod izrazitom dominacijom jugoslavenske totalitarne ideologije i marksističkog tumačenja povijesnih zbivanja.” Kako vidimo, u samo jednoj rečenici urednik tog časopisa donosi tri proizvoljne ocjene: (1) on s jednim potezom pera ocjenjuje razvoj cjelokupne hrvatske historiografije zadnjih pola stoljeća; (2) zatim tvrdi da je hrvatska historiografija bila “pod izrazitom dominacijom jugoslavenske totalitarne ideologije” i (3) da je uz to hrvatska historiografija bila pod “izrazitom dominacijom” i “marksističkog tumačenja povijesnih zbivanja”. Da je prema tome povijesna znanost bila neslobodna.

Pustimo na stranu za sada nepreciznost njegovih pojmova i misli, pa ispitajmo ono najvažnije o čemu ovdje raspravljamo. Kada je riječ o prvoj ocjeni, jasno je da taj urednik ne poznaje razvoj hrvatske historiografije, čak ni na onoj osnovnoj informativnoj razini, tj. uvida u historiografsku produkciju, koju imaju naši studenti na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju povijesti. No u drugoj ocjeni on je još smioniji: on zapravo hrvatskoj historiografiji poriče ikakvu samostalnost i tvrdi da je bila u službi socijalističke politike, tj. “pod izrazitom dominacijom jugoslavenske totalitarne ideologije”. Time je našoj povijesnoj znanosti zadnjih pola stoljeća zanijekao bilo kakvi slobodni razvoj i bilo kakvu slobodnu djelatnost, dok je hrvatske historičare prikazao kao slijepu poslušnike socijalističkog režima. Takvu izjavu, izrečenu nažalost u znanstvenom časopisu, može dati samo onaj tko ne pozna dovoljno ni razvoj hrvatske historiografije niti razvoj naših prilika.

Posebno je neutemeljena njegova tvrdnja da je hrvatska historiografija u tom razdoblju bila “pod izrazitom dominacijom marksističkog tumačenja povijesnih zbivanja”. Jer taj urednik ne pozna ni rezultate niti razvoj naše historiografije, a ni teorijsku misao K. Marxa i marksizma, te njegovu primjenu u našoj znanstvenoj i političkoj praksi. Znanost ipak traži poznavanje činjenica i veći odmak od dnevne politike. Takve ishitrene izjave i takav pristup, koji nije utemeljen na znanstvenom istraživanju, neće ništa pridonijeti razvoju povijesne znanosti.

3. Kritika Z. Canjuge. - Knjiga Z. Canjuge *Posljednji razgovor s hrvatskim Judom*⁵ sama po sebi - po svom (ne)stručnom dometu - ne zaslužuje posebnu pažnju, naročito ne s gledišta razvoja povijesne znanosti. Ovdje je ipak uzimam kao primjer u kojem jedan povjesničar i sadašnji aktualni političar, koji obnaša vrlo visoku dužnost u strukturi zagrebačke gradske vlasti, iznosi impresionističke i neargumentirane ocjene o hrvatskoj historiografiji.

⁵ Z. Canjuga, *Posljednji razgovor s hrvatskim Judom*, Zagreb 1997.

Prije svega sâm naslov knjige je nejasan i nespretn. Nije naime jasno na kojeg je Judu mislio. Ako je mislio na biblijsku ličnost, morao bi znati da se u biblijskim tekstovima spominje: *Juda Makabej*, *Juda* apostol nazvan Tadej, *Juda* pleme i *Juda* Iskariotski Isusov izdajica. Na bilo koju biblijsku ličnost da je mislio, nije primjereno to ime (Juda) u ovom slučaju upotrijebiti, pogotovo zato jer ne postoji niti je postojao “hrvatski Juda”. Osim toga neprimjereno je i zato jer je njegova knjiga zapravo loše sročeni politički pamflet. On naime “hrvatskim Judom” (u smislu izdajice i “farizeja”) naziva sve one ličnosti i stranke u Hrvatskoj koje ne prihvaćaju, po njegovu sudu, jedino ispravnu politiku, a to je politika njegove stranke. S tim u vezi mogli bismo postaviti pitanje: nije li ta knjiga zapravo njegov (Canjugin) razgovor sa samim sobom (kao “hrvatskim Judom”)? No to je problem druge vrste o kojem ovdje sada ne raspravljamo.

Z. Canjuga u toj knjizi na više mjesta napada hrvatsku historiografiju. O toj historiografiji donosi slične ocjene koje smo upoznali u prethodnim primjerima. Ovo su ocjene koje stalno ponavlja: hrvatska je historiografija (“za vrijeme komunističke Hrvatske i Jugoslavije”) bila “ideologizirana”, bila je “prožeta marksizmom”, razvijala se “pod utjecajem marksizma” i “jugoslavenstva”, pa “ideje jugoslavenstva nisu bile strane ni hrvatskim povjesnicima” (64–66). To je, tvrdi on, sve do danas ostalo trajno obilježje hrvatske historiografije: “S tim problemom hrvatska historiografija opterećena je i danas a ta opterećenost ideologijom osjeća se i u nedjelotvornosti hrvatskog povjesništva u relevantnom objašnjavaњу hrvatske povijesti svojim europskim kolegama, znanstvenicima i političarima.” (66) Ili na primjer ova njegova tvrdnja: “No povijesna znanost i njezina metodologija bili su zasnovani na dijalektičkom materijalizmu kao temelju učenja marksizma, a hrvatstvo tu nije bilo u funkciji stvaranja nekakve samostalne hrvatske države (...)” (64)

Nisu to jedine netočnosti koje on donosi u toj knjizi. Teško je o tome pisati, jer gotovo nema ni jednog pasusa ni jedne rečenice niti jednog stava koji nisu sporni. On u toj knjizi nije pokazao ni stručnost ni dovoljno obrazovanje ni poznavanje problema o kojima piše, ni poznavanje izvora i literature niti dovoljnu pismenost. Upoznajmo to na ovim primjerima.

Prvo: *o kvaliteti teksta*.- Da li je, prije svega, riječ o povijesnom tekstu i/ili o povijesnoj raspravi? Ni jedno ni drugo! On doduše u predgovoru piše: “Ovo je knjiga filozofskih, povijesnih i politoloških studija”. Međutim, njegov tekst u toj knjizi nema veze ni sa filozofijom ni sa poviješću ni sa politologijom. To nisu niti mogu biti “studije”, posebno ne iz povijesne znanosti, jer ta knjiga ne sadrži ni osnovne elemente da je ocijenimo kao znanstveni tekst. To nije znanstveni tekst iz ovih razloga: ne iznosi rezultate samostalnih istraživanja izvora; tekst nema znanstvenih bilježaka; autor ne pozna literaturu i izvore; tekst je nepregledan i nesuvisao i to u tolikoj mjeri da autor nije u stanju redom od jednoga do drugoga pasusa pratiti temu i logično izložiti problem o kojem piše. Riječ je zapravo o početnički napisanom novinarskom tekstu.

Drugo: *o (ne)poznavanju povijesnih događaja*.- Malo je reći da Canjuga slabo poznaje povijesne činjenice, a da o razumijevanju složenih povijesnih i društvenih procesa i ne govorimo: on povijesne događaje *naprosto izmišlja!* Evo primjera:

U prvom slučaju on piše o *zasjedanju* Hrvatskog sabora 1860. godine: “Hrvatski Sabor 1860. godine pozivao se na zaključke hrvatskog Sabora od lipnja 1848. godine (...)” (83) Primjedba: Hrvatski sabor je međutim, prvi put nakon 1848. godine, sazvan tek 1861. godine!

U drugom slučaju on piše o “*hrvatskim prijedlozima na zasjedanju Bečkog Parlamenta*” 1848. godine: “Ideje o federalizaciji koje su se pokušale ostvariti hrvatskim prijedlozima na zasjedanju Bečkog Parlamenta 22. srpnja 1848. godine (...)” (65)

Primjedba: ni jedan međutim “hrvatski prijedlog” 1848. godine, a posebno ne političkog i državnopravnog sadržaja, nije mogao doći niti je došao na dnevni red “zasjedanja” austrijskog Parlamenta, jer poslovnik te institucije to nije dopuštao!

Nepoznavanje povijesnih događaja i činjenica u njegovom tekstu inače ima vrlo mnogo. No važnije je ovo: on u svom tekstu niže pojedine događaje, koje često s prethodnim tekstom nisu u vezi, ali daje posve krivo i netočno tumačenje povijesnih zbivanja. Zato je u njegovom tekstu sporna gotovo svaka rečenica.

Treće: *o prepisivanju tuđih radova.* - Z. Canjuga često prepisuje pojedine fragmente i veće cjeline od drugih autora i to donosi kao svoj tekst. No on se na te autore ne poziva, ne spominje njihova djela, niti ih navodi u literaturi.⁶ Osnovno je ovdje pitanje: kako to da se on u svom osnovnom tekstu ne poziva ni na jednog autora? To je problem posebne vrste. Canjuga u tekstovima drugih autora zapravo “prepoznaje” svoje “misli” i svoja “naučna otkrića” i, posve u skladu s tom “metodologijom”, sve te “svoje” dijelove teksta prenosi u svoju knjigu. Zato i ne treba da se poziva na druge autore, jer su to i onako “njegove misli” i njegova “naučna otkrića”. Njegov tekst u toj knjizi nema osnovnih elemenata originalnosti i samostalnosti znanstvenog rada.

Četvrto: *o kritici liberalizma.* - Uz mnoge druge zamjerke koje je uputio hrvatskoj historiografiji, on joj prigovara i ovo: “Historiografija za komunističke Hrvatske i Jugoslavije pod utjecajem marksizma pozitivnije je vrednovala i više je polagala pozornost tobože nekakvim liberalnim orijentacijama hrvatskih političara”. (64) I još ovo: “U ideologiziranoj historiografiji, prožetoj marksizmom kakva je hrvatska historiografija donedavno bila za komunističke Jugoslavije, pojam konzervativnog rijetko je kada imao pozitivno određenje i značenje.” (64)

Nužno je ovdje o tome nešto reći, ne zbog Canjugina teksta, nego više zato jer se slične ocjene sve češće pojavljuju. O liberalizmu u hrvatskoj politici opširnije sam raspravljao i raspravljat ću na drugom mjestu, zato ovdje o tome vrlo kratko.

Srpska je historiografija, posebno preko radova V. Krestića, cjelokupnu hrvatsku politiku u 19. stoljeća ocjenjivala kao krajnje “konzervativnu”. Prema shvaćanju te historiografije, hrvatski su političari svoju politiku (tj. hrvatski nacionalni i politički program, program ujedinjene Hrvatske, program o organizaciji nacionalnih kulturnih i političkih institucija, hrvatski nacionalni pokret itd.) temeljili isključivo na historijskom pravu, na hrvatskom državnom pravu i hrvatskoj državnopravnoj tradiciji. A sve je to, tvrdili su srpski historičari, povezano s ovim negativnim sustavima: konzervativizmom, reakcionarnošću, agresivnim nacionalizmom i stoga netrpeljivošću spram drugih naroda, osobito prema srpskom narodu. Na tim i takvim tezama srpski su historičari gradili još smjelije tvrdnje, sve do teze o genocidnosti hrvatskog naroda.

Hrvatski su historičari stoga uložili dosta truda da dokažu neodrživost takvih teza. Dokazivali su, na temelju boljeg poznavanja izvora, da su hrvatski političari svoju politiku - tj. hrvatski nacionalni i politički program, program o organizaciji ujedinjene Hrvatske kao samostalne i suverene nacionalne države unutar austrijske (kon)federacije, osnivanje nacionalnih kulturnih i političkih institucija i organizaciju hrvatskog nacionalnog pokreta u cjelini - temeljili kako na *hrvatskom državnom pravu* tako i na *prirodnom pravu* a napose na *liberalnim i demokratskim osnovama* koje donosi građansko/civilno društvo. Uz to, dokazivali su, da su stalno zastupali razne *ideje solidarnosti*, osobito među slavenskim narodima. A to su ideje o ilirizmu, slovinsvu, austroslavizmu, slavenstvu i južnoslavenstvu.

⁶ Usp. o tome na primjer njegov tekst (str. 82-83) i moju knjigu Jugoslavizam i federalizam u hrvatskom nacionalnom preporodu (Zagreb 1989, str. 70-71). Takvih primjera ima više.

Dokazivali su da u tim idejama nije bilo nikakvog agresivnog nacionalizma. O svemu tome svjedoče mnogobrojni izvori. Da bismo međutim sve te vrijednosti (o liberalizmu, o prirodnom pravu, o građanskom/civilnom društvu, o liberalnom i demokratskom sustavu itd.) mogli i uočiti i valjano razumjeti, da bismo ih mogli prepoznati i valjano analizirati, da bismo mogli uočiti njihov presudni utjecaj na razvoj složenih povijesnih i društvenih procesa - na primjer na proces integracije hrvatske nacije i na formiranje građanskog društva - moramo imati mnogo znanja, moramo se svestrano obrazovati kao istinski intelektualci i znanstvenici, moramo povijesna istraživanja uzdići do znanosti. Razumije se da Canjuga, ako sudimo po onome što je pokazao u toj knjizi, to nije u stanju.⁷

Pritom moramo znati da liberalna načela - koja su hrvatski političari u 19. stoljeću unosili u svoje programe i političke sustave - nisu izlagali sustavno i da oni u teorijskom pogledu o liberalizmu nisu donijeli ništa bitno novo. Nije im to bilo važno. Bitno je međutim uočiti ovo: hrvatski su političari, bez obzira na međusobne ideološke razlike, na liberalnim načelima i na osnovama liberalne demokracije utemeljili posve nov i politički i društveni sustav, koji je omogućio *integraciju hrvatske nacije*. Naime, nakon rušenja feudalnog sustava (društvenog, pravnog, političkog, državnog i privrednog) za revolucije 1848. godine i, nasuprot tome, prihvatanja građanskog/civilnog društva, hrvatski su se političari 1848.-1850. a posebno od 1860./61. godine dalje dosljedno zalagali za ostvarenje ovih vrijednosti: *svih oblika slobode* (lične, narodne, političke, građanske itd.), *jednakosti* (ekonomske, političke, pravne, socijalne itd.), *ravnopravnosti* (svih ljudi i svih naroda); za ostvarenje ideje pravde i pravednosti, građanskih sloboda, demokracije, parlamentarne demokracije, slobodnih izbora, višestranačkog sistema, pravne države, vladavine prava i zakona, pluralizma uloga, stavova i ciljeva itd.

Samo je taj novi politički i društveni sustav, sustav liberalne demokracije unutar građanskog društva u razvoju - koji su prihvatili svi hrvatski političari nakon sloma feudalizma, jer drugi sustav nije ni postojao - već u 19. stoljeću omogućavao: formiranje i organizaciju modernih političkih stranaka, slobodnih izbora, organizaciju hrvatskog sabora kao zakonodavne institucije, formiranje temeljnih kulturnih i političkih nacionalnih institucija itd. Cjelokupna ta djelatnost hrvatskih preporoditelja - utemeljena isključivo na liberalnim i demokratskim osnovama, na sistemu modernog građanskog društva, na modernizacijskim procesima tog društva - omogućila je utemeljenje osnovnih vrijednosti koje su utjecale na integraciju hrvatske nacije i postupnu organizaciju ujedinjene Hrvatske kao nezavisne suverene moderne nacionalne države.

To su, kako vidimo, temeljne vrijednosti građanskog društva, to su liberalne i demokratske osnovice. Da li je pritom u hrvatskoj javnosti tada bilo liberalnih, liberalno-konzervativnih i/ili konzervativnih ideja i stavova (kod pojedinaca, elite, raznih grupa i stranaka) o nekim aspektima društva, to je drugi problem, ali se to može istražiti. Važno je uočiti da su liberalne i demokratske vrijednosti imale izuzetnu ulogu u razvoju hrvatske nacije. Razumije se da sve te nove vrijednosti (slobodu, jednakost, ravnopravnost, parlamentarnu demokraciju, višestranački sustav, slobodne izbore, građanske slobode itd.) nije

⁷ Z. Canjuga je inače u mnogim svojim neodmjerenim javnim izjavama "optužio" Odsjek za povijest da ga nije uzeo za asistenta kada se je prije više godina natjecao za to mjesto. A njegova je želja bila da bude sveučilišni profesor! Međutim, on nije na poslijediplomskom studiju, koji je davno upisao, obavio ni jednu svoju obavezu: nije položio ni jedan ispit niti je napisao i jedan rad. Do sada prema tome nije pokazao da je sposoban za znanstveni rad. A svaki se nastavnik na Sveučilištu mora dokazati na tom području: jedino se preko znanosti i znanstvenog rada postaje sveučilišni profesor. To je dug i mukotrpan rad. U ostalom, razina njegove knjige o kojoj je ovdje riječ pokazuje da je Odsjek za povijest pravilno postupio kada ga nije uzeo za asistenta. Usp. na primjer njegove izjave u *Globusu* br. 382, 3. travnja 1998., str. 41-45.

omogućavao niti je to mogao ni jedan *konzervativni* sustav ili pretjerani *nacionalizam* sam po sebi, nego jedino i isključivo sustav liberalnog i demokratskog građanskog/civilnog društva. Canjuga to međutim ne razumije.

Zaključak

Današnje stanje povijesne struke, ma koliko da je u ne baš najboljem stanju, možemo riješiti samo ozbiljnim i predanim radom, stručno i odgovorno. Naša je istraživačka baština o hrvatskoj povijesti bogata i plodna spoznajama, a pedagoška tradicija duga. Na jednoj (na rezultatima hrvatske historiografije) i drugoj (na tradiciji nastavno-pedagoške prakse) krenimo dalje i izgradimo suvremenu povijesnu znanost i modernu nastavu na svim razinama. Kriterij tom neprekidnom razvoju moraju biti trajne vrijednosti: stručnost, znanost i odgovornost.

Summary

History and Historical Criticism in Croatia Today

The author debates certain recent critics of the Croatian historiography and historians (S. Antoljak, N. Šetić, A. Buczynski, Z. Canjuga). He concludes that their criticism is not based on professional methodology and that it is primarily motivated by political reasons.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJESTINST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD OVI

31

ZAGREB 1998.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Stipe Botica

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Matićka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5.X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik

Kompjutorski slog i prijelom

DENONA d.o.o., Garićgradska 6, Zagreb

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u travnju 1999. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 31

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb
: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta, 1998.

– 340 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X